

FUNKCIJA METAFORE U UVODU U *BITI* HERMANA DALMATINA

ANTUN SLAVKO KALENIĆ

(*Filozofski fakultet
u Zadru*)

UDK 101 (457.13) »501«
Izvorni znanstveni članak
Primljeno: 29. 10. 1991.

Herman Dalmatin je *Raspravu o bitima*¹ napisao u obliku dijaloga: razgovor se vodi između pisca i njegova prijatelja i suradnika Roberta iz Kettona. I tako se Robert obraća Hermanu u c. 1,1-6 “Athlantidum his diebus... ipse excusandus prodire”, c. 5,1-4 “At hoc unum... summa benevolentia amplectar”, c. 17,1-3 “Nec, quae dicta... tenes, ne moreris” i c. 100,2 “vere, mi Hermanne,... et continere possint”, a u ostalim dijelovima teksta Hermanu Robertu.

Uvod u raspravu (c. 1.1-5,4) vrlo je kratak. Obuhvaća naime jedva tri stranice oblika *in octavo*: u prvom poglavlju govori Robert, u sljedećim trima Herman, a u petome i posljednjem ponovo Robert. No već se na prvi pogled mogu zapaziti tri osobine ovog uvoda: (1) vrlo zbijen i krajnje sažet način izricanja; (2) pisac se u uvodu obraća samo vrlo učenim čitateljima, i naposljetku - a ova osobina podupire prve dvije spomenute osobine Hermanova uvoda - (3) tekst je nabijen mnoštvom metafora. Zato mi je stalo do toga da objasnim funkciju metafora u Hermanovu uvodu u *Raspravu o bitima*. Najprije ću dakle redom navoditi sve metafore i u isto vrijeme uvijek objašnjavati njihova, da tako kažem, doslovna i prenesena značenja. Jer, ako je istina - kao što mislim

¹ Usp. Herman Dalmatin, *Rasprava o bitima*; latinski tekst uspostavio, hrvatski prijevod izradio, kritički komentar i napomene uz tekst napisao Antun Slavko Kalenić; uvodne rasprave napisali: Franjo Šanjek, Antun Slavko Kalenić, Žarko Dadić i Franjo Zenko; knjiga 1-2, Pula, 1990. Usp. također: Herman de Carintia, *De essentiis*, Edition preparada y anotada por el P. Manuel Alonso. Universidad Pontificia Comillas (Santander) 1946. I naposljetku usp.: Herman of Carinthia, *De essentiis*, a Critical Edition with Translation and Commentary by Charles Burnett, E. J. Brill, Leiden - Köln, 1982.

da jest - da je govor u svojoj biti prispodoba, onda metafora bez sumnje obilježuje i samu bit govora. Zatim ću izložiti na koje se temeljne sadržaje prenosnice odnose. A čim obrazložim i njihove međusobne povezanosti i srodstva, reći ću i u čemu se sastoji uloga metafore u Hermanovu uvodu u *Raspravu o bitima*.

Onaj izričaj u c. 1,1 "Athlantidum his diebus me crebro murmure concitum" ("mene ovih dana uzrujana čestim mrmljanjem Atlantidâ") hoće reći da je Roberta uzrujalo često mrmljanje Atlantovih božanskih kćeri. Ima ih zaista koji misle da je mrmljanjem Atlantidâ pisac na metaforički način htio označiti buku valova Atlanskog oceana i da je, prema tomu, ovo Hermanovo djelo sastavljeno u baskijskome nekom gradu, uza šum valova Atlanskog oceana². Tu zacijelo duhovitu pretpostavku ne namjeravam niti braniti niti pobijati. Valja međutim reći da Atlantove kćeri nisu bile hvaljene samo zbog mudrosti nego da su također personificirale razum, znanstveno nastojanje, pamćenje i rječitost. Vrlo je dakle vjerojatno da je Herman njihovim imenom htio metaforički označiti znanstvenu djelatnost i znanosti kao takve. One su zapravo negodovala zbog Hermanova navodnog napuštanja znanstvenog ratišta.

Riječi u c. 1,1 "a communi munere" ("od zajedničke zadaće") govore bez sumnje o Robertovoj i Hermanovoj zajedničkoj znanstvenoj i političkoj zadaći, ali isto tako nema sumnje da riječ *munus* u isto doba označuje dar preuzvišenog božanstva, to jest: božice Minerve - usp. c. 3,1 "dum nos ex aditis nostris in publicam Minervae pompam prodeuntes circumflua multitudo inhianter miraretur" ("dok nam se, kad smo izlazili iz naših svetišta u javni Minervin ophod, divila uokolo sakupljena svjetina zinuvi od čuda") i c. 3,2 "desuper adveniens altissima dea" ("odozgo dolazeći preuzvišena božica") - te isto tako i čitavu ovu *Raspravu o bitima*, usp. c. 17,1 "mirandum altissimi numinis munus" ("divljenja vrijednu zadaću dobivenu od preuzvišenog božanstva"). Usp. također c. 3,5 "nec putes vel sine illo munus hoc institutum" ("i ne misli da je bez njega ustanovljena ova zadaća"), c. 4,1 "hoc muneris iniungo" ("natovarujem ti ovo zadaće") i c. 4,2 "ecce munus ipsum offero" ("evo: nosim preda te samu zadaću"). O zajedničkoj zadaći pisac govori i u sljedećem paragrafu: c. 1,2 "totius muneris onere michi relicto" ("prepustivši meni teret čitave zadaće").

Riječima u c. 1,2 "quemadmodum Hercule substituto Athlas terrena rigavit" ("kao što je Atlant kvasio zemaljske predjele postavivši mjesto sebe Hercula") kazuje se da je Herkul umjesto Atlanta natapao zemaljski svijet, ali isto tako da je Herkul umjesto Atlanta na svojim plećima nosio

² Usp. navedeno djelo Manuela Alonsa, str. 23.

nebo, no također i to da je Robert umjesto Hermana morao poduzimati i na svoja ramena za njega preuzimati znanstvene i političke napore.

Metafora u c. 1,2 "totius muneris onere michi relicto" ("prepuštivši meni teret čitave zadaće") odnosi se, kao što sam već rekao, na gore navedene riječi u c.1,1 "a communi munere" ("od zajedničke zadaće"), usp. također dolje c. 3,5. 4,1.2, 17,1.

U izričaju u c. 1,2 "quia securus secretorum otiis vaces" ("jer se bez brige posvećuješ proučavanjima tajnih spisa") riječ *secreta* ne označuje samo tajna skrovišta nego i tajne spise, ali jednako tako i tajna učenja i tajne znanosti.

Riječ u c. 1,2 "dum ego publicis gimnasiis expositus insidiosos colluctantium impetus sustineam" ("dok ja, izložen javnim rvalištima, suzbijam lukave nasrtaje protivničkih rvača") ne govore samo o javnim rvalištima (*gymnasia*) i rvačima nego i o javnim teoretskim polemikama kojima su Robert i Herman bili izloženi dok su podupirali politički i znanstveni program Petra Časnoga - ideja se naime ovog programa sastojala u tome da se prijepori između Istoka i Zapada, to jest: između muslimanskog i kršćanskog svijeta, ne moraju nužno rješavati mačem, nego naprotiv dokazima i znanstvenim obrazloženjima - i isto tako o lukavima njihovima političkim protivnicima.

Izričaji u c. 1,3 "queruntur deae pariter iniuriarum agentes" ("jednako se žale božice optužujući zbog nepravdi") i meque tamquam pignore obligato" ("i jer sam, tako reći, obavezan jamstvom") jesu metafore koje pripadaju sudskoj terminologiji. A na tu je činjenicu obratio pažnju već Charles Burnett³ i ispravno upozorio da je Herman cijelu svoju *Raspravu o bitima* zamislio kao obranu na sudu - *causa*, usp. dolje c. 2,2 "causam ordine exponam" ("obranu će izložiti po redu"). Usp. naprimjer u c.1,4 "excuso, respobsa differo cupiens potius redditum defendere quam reddendum excusare" ("izgovaram se, odgađam odgovore, želeći radije braniti onoga kojega sam vratio nego opravdavati onoga kojega moram vratiti"), c. 1,6 "quidquid causae fuerit, dum te ipsum habeant; nisi forte malis me tamquam advocatum praemittere quam ipse excusandus prodire" ("kakav god razlog bio posrijedi, samo neka imaju tebe samoga; osim ako možda ne bi volio poslati naprijed mene kao odvjetnika nego sâm izaći da se opravdaš"), c. 5,4 "ego, ut aequi cognitoris est, orationis seriem attente et cum summa benevolentia amplectar" ("ja ću, kao što je dužnost pravedna zastupnika, promotriti red govora pažljivo i s najvećom dobrohotnošću").

A evo rečenice u c. 3,1: "Meministi, opinor, dum nos ex aditis nostris in publicam Minervae pompam prodeuntes circumflua multitudo

³ Usp. navedeno djelo, str. 238.

inhianter miraretur non tanti personas pensans quantum cultus et ornatus spectans, quos ex intimis Arabum thesauris diutinae nobis vigiliae laborque gravissimus acquisierat, subiit me gravis admodum pietas super his, qui haec forinseca tanti habebant, quanti pensarent, si interulas ipsas contueri liceret" ("Sjećaš se, mislim, dok nam se, kad smo izlazili iz naših svetišta u javni Minervin ophod, divila uokolo sakupljena svjetina zinuviši od čuda, ne toliko prosuđujući osobe koliko motreći ruha i opreme što su nam ih pribavila duga bdijenja i vrlo težak posao iz najskrovitijih arapskih riznica, obuzelo me veoma duboko osjećanje dužnosti zbog tih koji su ono izvanjsko toliko cijenili: koliko i visoko prosuđivali kad bi bilo dopušteno gledati i donje haljine"). U riječima dakle "ex aditis nostris" ("iz naših svetišta") riječ *adita* (= *adyta*) ne označuje samo doslovce svetišta nego je vrlo vjerojatno da također označuje arapske biblioteke u kojima su se Robert i Herman posvećivali svojim znanstvenim proučavanjima. Isto tako, ne smijemo samo doslovno tumačiti riječi "in publicam Minervae pompam prodeuntes" ("kad smo izlazili... u javni Minervin ophod") nego se u tome izričaju mora razabrati i tadašnja europska znanstvena javnost. Na isti se način ne smije samo doslovce tumačiti ono "circumflua multitudo" ("uokolo sakupljena svjetina"): nema naime razloga da se u tim riječima ne razumijevaju učeni suvremenici dvojice prijatelja. Zatim, posve je vjerojatno da riječi "caetus et ornatus" ("ruha i opreme"), osim onoga što kazuju doslovce, žele da u već spomenutim (usp. gore c. 1,2) znanostima i naucima označe također ono vanjsko, što je smjesta pristupačno za oko. Isto je tako vjerojatno da u izričaju "ex intimis Arabum thesauris" ("iz najskrovitijih arapskih riznica") pisac ne govori samo o riznicama nego i o knjigama spomenutih arapskih biblioteka. Prenošenje značenja u onome "forinseca" ("izvanjsko") funkcionira, kako mi se čini, na isti način kao i ono u riječima "cultus et ornatus" ("ruha i opreme"): ruha i opreme su to izvanjsko. I naposljetku riječi "interulas ipsas" ("same donje haljine"), osim donjeg rublja, u znanostima i naucima na metaforički način označuju ono što nije smjesta pristupačno za oko - ono što se ne može nipošto odmah vidjeti. A doista je to u znanosti i nauku ono bitno i, da tako kažem, skriveno u samoj biti stvari.

Evo pak rečenice u c. 3,6: "quippe in quo michi complacuit, quem ipsa michi inter universas delicias meas archanae conscientiae delectum singulari cura summoque studio educavi demumque, nec diffiteor, certe nequaquam repugnantem livida furia totius iuris et consilii mei privilegio dato, et tibi universae familiae meae certissimum ducem praesignavi" ("Jer ovoga koji mi je omilio, kojega sam sebi sama odabrala među svekolikim svojim radostima tajnog suznanja i odgojila s posebnom brigom i krajnjom revnošću te koji se napokon, uopće ne poričem,

nikako nije opirao zbog zavidna bijesa što mu je bila data povlastica u čitavome mojem pravu i savjetu, njega sam predbilježila i tebi kao najpouzdanijeg vođu svekolike moje družine"). Tako preuzvišena božica Minerva razgovara s našim piscem. Charles Burnett je u svome izdanju ove Hermanove rasprave u izričaju "in quo michi complacuit" ("koji mi je omilio") umjesto izvorne rukopisne scripcije *complacuit* dao na svoju ruku otisnuti oblik *complacui*, dakle: prvo umjesto trećeg lica jednine perfekta glagola *complacere*, i to na temelju uspoređivanja *Svetog pisma* (Matth. 3,17): "et ecce vox de caelis dicens: hic est filius meus dilectus, in quo michi complacui" ("i evo glasa s neba koji govori: ovo je sin moj ljubljani koji mi je omilio"). No da je ovo posredovanje u rukopise⁴ koje se poziva na Sveto pismo slabo utemeljeno, upozorio je Branimir Glavičić. On je naime u istim svetim knjigama (Matth. 12,18), što se tiče glagola *complacere*, uputio na konstrukciju istovjetnu s onom u kojoj se rukopisi jednoglasno slažu: "ecce puer meus, quem elegi, dilectus meus, in quo bene complacuit animae meae" ("evo mojega djeteta koje sam izabrao, koje je vrlo omililo mojoj duši"). Nije dakle bilo razloga da se intervenira u suglasnost rukopisâ. No, bilo ovako ili onako, očito je da pisac odnos između božice Minerve i svoga prijatelja Roberta živopisno oslikava odnosom između Boga Oca i Boga Sina i da nije moguće da takvo ciljanje riječima na nešto drugo od onoga što se kaže ne ostavi na čitatelja snažan dojam. S druge se pak strane istom ovom prisposodobom označuje odnos između znanosti i piščeva prijatelja. I naposljetku, riječi "universae familiae meae" ("svekolike moje družine") metaforički označavaju sve znanstvene djelatnike.

Evo potom rečenice u c. 4,1: "Evolat igitur in summum maiestatis suae solium; quo cum in augustissimo receptaculo consedisset, proposita in medio universa substantiae suae materia pariter et huiusmodi instrumentis appositis, primo loco calculis et radio, deinde aequilibri dipondio, postremo lucifera quadam lampade cuncta penetrante 'haec' inquit 'suscipe! hoc muneris iniungo, - nec particulatim, ut hi, qui miseros auditorum animos vario diripientes tantae tibi pietatis causa sunt, datumque larga manu distribue nichil dubitans: opes enim nostrae largitate crescunt nec indigno animo ullo modo possibiles'" ("Uzleti dakle na najviši prijestol svoje visosti; pa kad je sjela na to prečasnno i preuzvišeno mjesto, izloži u sredini svekoliku tvar svojeg bivstva te isto tako doda ovakve sprave: na prvom mjestu računski pribor i pisaljku, zatim tezulju,

⁴Posrijedi su *codex Neapolitanus bibliothecae nationalis saec. XII*, koji označujemo slovom N, i *codex Oxoniensis bibliothecae Bodleianae anni 1423*, koji se označuje slovom C, dok u tekstu rukopisa *codex Londoniensis Musei Britannici saec. XIV*, koji se označuje slovom L, nedostaju cc. 1,1-11,25. 95,17-101,7.

a najposlije svjetlonosnu neku zublju što prodire kroza sve - i veli: 'Prihvati se ovoga! Natovarujem ti ovo zadaće - i to ne u mrvicama kao ovi koji pobuđuju u tebi toliko poštovanja dok plijene na razne načine jadne duše slušača - a to što sam ti zadala porazdijeli darežljivom rukom i ništa ne dvoumi! naš se naime imutak povećava darežljivošću i nije ni na koji način dostupan nedostojnoj duši"). U ovoj naime rečenici nema razloga da se ne pomišlja da riječ "proposita in medio universae substantiae suae materia" ("izloživši u sredini svekoliku tvar svojeg bivstva") upućuju na artes liberales. Posrijedi su dakako slobodni nauci, temelj cjelokupne obrazovanosti, što ih je već Martianus Capella u V. stoljeću poslije Krista sveo na sedam - *septem artes liberales* - a koji su se predavali u dva tečaja: u nižem (*trivium*) gramatika, retorika i dijalektika i u višem (*quadrivium*) astronomija, geometrija, aritmetika i teorija glazbe. U vezi s ovim slobodnim naucima usp. također dolje u c. 5,3: "ab ea potissimum materia exorsus sacrae institutionis legem prosequere!" ("započevši upravo od one tvari razlaži osnovu svete obuke!"). U gornjoj se međutim rečenici metaforički opisuje i samo *quadrivium artium liberalium*: ono naime *calculi* (računski pribor) smjera dakako na aritmetiku, *radius* (pisaljka) na geometriju, *aequibre dipondium* (tezulja) na teoriju glazbe, a *lucifera quaedam lampas cuncta penetrans* (svjetlosna neka zublja koja prodire kroza sve) na astronomiju. Riječi pak "opes enim nostrae largitate crescunt" ("naš se naime imutak darežljivošću povećava") žele u prenesenu značenju reći također da znanosti i nauci nisu privatno dobro ovoga ili onoga pojedinca, nego zajedničko dobro svih ljudi i da se prema tomu slobodni nauci obukom (= darežljivošću) nipošto ne umanjuju, nego posve suprotno tomu - uvećavaju i umnažaju. I još: "nec indigno animo ullo modo possibiles" ("i nije ni na koji način dostupan nedostojnoj duši"). Govori se naime o Minervinu imutku, a u prenesenu značenju to može kazivati i ovo: tko god je dostojan da primi obuku slobodnih znanosti i naukâ, on ih neće oslabiti, nego umnožiti i ojačati. Ostali pak već sami po sebi nemaju mogućnosti pristupa takvoj obuci.

Evo naposljetku i onoga "mi anime" ("dušo moja") u c. 5,1. Posrijedi je obična i vrlo proširena metafora. Ostale smo metafore petog poglavlja spomenuli već gore.

Sada moramo razjasniti kako se u ovom uvodu metafore između sebe odnose i koje su im međusobne veze. Među onim naime metaforama koje smo spomenuli mogu se lako zapaziti tri temeljne vrste sadržajne povezanosti:

Prvoj vrsti sadržajne povezanosti pripadaju metafore koje se na ovaj ili onaj način tiču intimnoga i privatnog odnosa između pisca Hermana Dalmatina i njegova prijatelja Roberta iz Kettona. To su "Athlantidum

his diebus me crebro murmure concitum" ("mene ovih dana uzrujana čestim mrmljanjem Atlantida") u c. 1,1, "a communi munere" ("od zajedničke zadaće"), također u c. 1,1, "quemadmodum Hercule substituto Athlas terrena rigavit" ("kao što je Atlant kvasio zemaljske predjele postavivši mjesto sebe Herkula"), "totius muneris onere michi relicto" ("prepustivši meni teret čitave zadaće") i "dum ego publicis gimnasiis expositus insidiosos colluctantium impetus sustineam" ("dok ja, izložen javnim rvaštima, suzbijam lukave nasrtaje protivničkih rvača") u c. 1,2 "queruntur deae pariter iniuriarum agentes" ("jednako se žale božice optužujući zbog nepravdi"), "meque tamquam pignore obligato" ("i jer sam tako reći obvezan jamstvom"), "excuso, responsa differo cupiens potius redditum defendere quam reddendum excusare" ("izgovaram se, odgađam odgovore, želeći radije braniti onoga kojega sam vratio nego opravdavati onoga kojega moram vratiti") u c. 1,3,4, "quidquid causae fuerit, dum te ipsum habeant; nisi forte malis me tamquam advocatum praemittere quam ipse excusandus prodire" ("kakav god razlog bio posrijedi, samo neka imaju tebe samoga; osim ako možda ne bi volio poslati naprijed mene kao odvjetnika nego sam izaći da se opravdaš") u c. 1,6, "ego, ut aequi cognitoris est, orationis seriem attente et cum summa benevolentia amplectar" ("ja ću, kako je dužnost pravedna zastupnika, promotriti red govora pažljivo i s najvećom dobrohotnošću") u c. 5,4, "ex aditis nostris" ("iz naših svetišta") i "in publicam Minervae pompam prodeuntes" ("izlazeći u javni Minervin ophod") u c. 3,1, "nec putes vel sine illo munus hoc institutum" ("i ne misli da je bez njega ustanovljena ova zadaća") u c. 4,1, "ecce munus ipsum offero" ("evo: nosim preda te samu zadaću") u c. 4,2 i "mi anime" ("dušo moja") u c. 5.1.

Drugoj vrsti sadržajne povezanosti pripadaju metafore koje se tiču spomenutoga političkog programa Petra "asnoga, a uz koji su prionuli i Robert i Herman. To su naprimjer "a communi munere" ("od zajedničke zadaće"), "quemadmodum Hercule substituto Athlas terrena rigavit" ("kao što je Atlant kvasio zemaljske predjele postavivši mjesto sebe Herkula"), "totius muneris onere michi relicto" ("prepustivši meni čitave zadaće") i "dum ego publicis gimnasiis expositus insidiosos colluctantium impetus sustineam" ("dok ja, izložen javnim rvaštima, suzbijam lukave nasrtaje protivničkih rvača") u c. 1,2, "in publicam Minervae pompam prodeuntes" ("izlazeći u javni Minervin ophod") u c. 3,1, "in quo michi complacuit" ("koji mi je omilio") u c. 3,6, "ecce munus ipsam offero rude quidem ac tuo ipsius, antequam in publicum prodeat, examine castigandum" ("evo: nosim preda te zadaću, istina sirovu i koju, prije nego što izađe u javnost, treba da popraviš svojim vlastitim ispitom") u c. 3,6 i druge.

Trećoj vrsti sadržajne povezanosti pripadaju metafore koje se tiču neposredno samog djela - *Rasprave o bitima*. A to je djelo, kao što smo to već gore pokazali, u isto doba i zadaća koju je piscu zadala Minerva i Minervin dar i sâm tekst ove rasprave (c. 1,1.2 3,5 4,1.2 17,1) i jednako tako obrambeni govor u sudskoj pamfletu - *causa, oratio, apologia* (c. 1,3.4.6, usp. također c. 2,2. 5,4)

No budući da se gotovo sve metafore u ovome uvodu odnose na neki način i na samu raspravu, ne sumnjam da će se jasno moći zapaziti kako se sve tri navedene grupe metafora neposredno između sebe prepleću i slijevaju kao u neku zajedničku rijeku.

O čemu se dakle radi? Očito je naime da ove metafore zahtijevaju od čitatelja vrlo temeljitu učenost i jasno je, kad već stvari tako stoje, da je pisac pišući ovu raspravu imao pred očima samo vrlo učene čitaocce. Pa ipak se - a to ovdje treba posebno naglasiti - na posredan način vazda obazirao i na one druge. I tako - osim one uobičajene funkcije metafora, koja se sastoji u njihovoj sposobnosti da tekst učine ugodnijim za čitanje i privlačnijim za oko, i one druge, koja se sastoji u njihovoj moći da se s malo riječi mnogo kazuje - u ovome uvodu dolazi do riječi i osobita, da tako kažem, hermanovska funkcija metafore. Ponovit ću riječ Hermanove Minerve: "opes enim nostrae largitate crescunt nec indigno animo ullo modo possibiles" ("naš se naime imutak darežljivošću povećava i nije ni na koji način dostupan nedostojnoj duši"). Postoji li proturječnost u ovim riječima? S jedne naime strane treba poklanjati, a s druge - ne svima! A čini se da se to na osobit način odnosi na Hermanove političke protivnike. Dakle: treba poklanjati blago koje je poklonila Minerva, ali ne nedostojnim dušama. I zaista je pisac ispunio svoj uvod u *Raspravu o bitima* metaforama tako teškima za razumijevanje s tom namjerom da čitaoci postanu dostojnim štiva ako metafore razumijevaju, ako pak ne, da im se pristup spriječi, ili, da ne duljim, da bude ono Horacijevo: "odi profanum vulgus et arceo".

FUNKCIJA METAFORE U UVODU U *BITI* HERMANA DALMATINA

Sažetak

Uvod Hermana Dalmatina u *Raspravu o bitima* vrlo je kratak. Obuhvaća naime jedva tri stranice oblika *in octavo*. No može se već na prvi pogled zapaziti da je nabijen mnogobrojnim metaforama. Zato je pisac ovog članka naumio objasniti ulogu metaforâ u tome uvodu.

Prvo je dakle redom izložio sve metafore i svaki put u isto doba razjašnjavao u čemu se sastoji njihova višeznačnost. Zatim je razjasnio na koje

se temeljne grupe sadržaja odnose metafore i u kakvoj se međusobnoj ovisnosti nalaze jedne prema drugima. Naposljetku je izložio vlastito mišljenje.

Nema sumnje da je, kad već spomenute metafore zahtijevaju od čitalaca vrlo temeljitu učenost, Herman imao pred očima samo vrlo obrazovane čitaoce. Osim naime one uobičajene funkcije metafore, koja se nahodi u njezinoj sposobnosti da tekst učini ugodnijim za čitanje, i one druge, koja se sastoji u njezinoj moći da se s malo riječi mnogo kazuje, u ovom uvodu dolazi do riječi i osobita hermanovska funkcija metafore: pisac je svoj uvod ispunio tako teško razumljivim metaforama s tom namjerom da čitaoci - ta se pak stvar osobito odnosi na njegove političke protivnike - postanu dostojni štiva ako prispodobe razumijevanju, ako pak ne, da im se spriječi pristup k štivu, ili pače, da bude ono Horacijevo "odi profanum vulgus et arceo".

DE FUNCTIONE METAPHORAE IN PROOEMIO ESSENTIARUM HERMANNI DALMATAE

Summarium

Prooemium Hermanni Dalmatae *de essentiis* tractatus perbreve est. vix enim tribus, quae sunt in forma octava, paginis continetur. sed iam primo aspectu animadvertere potes plurimis metaphoris confertum esse. quam ob rem huius articuli scriptori partes metaphorarum huius prooemii explicare in animo fuit.

Primum igitur omnes metaphoras earum significationis proprietatem aequivocam semper eodem tempore explanando ordine attulit. deinde, ad quae argumenta coniuncta veluti principalia metaphorae pertineant, nec non, quem ad modum ipsae invicem cohaereant, explanavit. denique ac postremo exposuit, quae sibi videntur.

Dubitari non potest, quin commemoratis metaphoris e legentibus summam doctrinae elegantiam requirentibus Hermannus tantum modo eruditissimos legentes ante oculos habuerit, nam praeter illam solitam metaphorae functionem, quae in ipsius facultate orationis ad legandum suavioris reddendi inest, atque alteram illam, quae est in eius potestate, ut paucis verbis multa dicantur, hoc in prooemio peculiaris quoque Hermanniana metaphorae functio locum habet: scriptor metaphoris intellectu tam difficilibus explevit exordium suum ea mente, ut legentes - quae res praesertim ad politicos eius adversarios pertinet - digni fierent, si verba translata intellegerent, sin minus, ut aditu prohibeantur, vel dicam, ut fieret illud Horatianum "odi profanum vulgus et arceo".